

אם אינו מתרחץ נגרם לו צער רב. בדומה לכך ההלכה קובעת שבדרך כלל אין מתאבלים על עבד, אבל אין הדברים אמורים אלא על עבד רגיל, לא על אדם כשר כטבי. באשר לקריאת שמע בליל החתונה – ההלכה קבעה שחתן פטור, כלומר שאינו מחויב לקרוא קריאת שמע. אבל אם חפץ בכך, ובוודאי אדם כרבן גמליאל, אינו חייב לסמוך על היתר זה ויכול לקיים את המצווה.²

תשובתו החריפה של רבן גמליאל לתלמידיו: "איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפילו שעה אחת" מלמדת כי חריגותיו של רבן גמליאל מההלכה אינן חלילה פריקת עול אלא בגדר "קבלת עול מלכות שמים" וציות לרצון ה'. לפיכך אפוא משחק המילים – רבן גמליאל משיב "איני שומע לכם" לתלמידים הטוענים "פטור מקריאת שמע". כך הוא מדגיש את התבטלותו המוחלטת לפני מלכות ה'; הוא אינו "שומע" לאדם הקורא לבטל "שמע" לקב"ה.³ המשנה מנגידה בין הפשטנות של התלמידים, שאינם מבינים את מגמת ההלכה ואת יכולת ההשתנות שלה, ובין עמקותו של רבן גמליאל, המקשיב לתורה ומבין אותה לעומקה וכך יכול להתאימה לסיטואציה.

דרכו של רבן גמליאל ממשיכה את גישתם של בית הלל כלפי קבלת עול מלכות שמים, כפי שראינו. לדעתם קבלת עול מלכות שמים השלמה אינה בקיום הפסוק "בשכבך ובקומך" כלשונו אלא קריאה "כדרכו" של אדם, כחלק טבעי מהחיים שלו, כפי שהפסוק אומר, "ובלכתך בדרך". לדעת רבן גמליאל, קיום אמיתי של ההלכה חייב להיות מתוך התחשבות בפניו הייחודיות של האירוע העומד על הפרק, שאם לא כן עלול החוק שלא לבטא את תוכנה הפנימי של ההלכה.

המילה "הלכה" קשורה קשר הדוק להליכה – הדימוי שבחזרה התורה כדי לבטא את עבודת ה' של האדם בכל עת ובכל מקום – "ובלכתך בדרך".

¹ יש לזכור כי מדובר בתקופה שבה רחיצה, אצל רוב האנשים, לא הייתה מעשה יום-יום.

² ראה פרק ב משנה ת.

³ ביטוי נוסף במשנה המלמד שהתנהגותו של רבן גמליאל נגזרת מהתבטלותו בפני ההלכה דווקא הוא היחס שבין שלושת הסיפורים המופיעים בפרק א של מסכת ברכות לשלושת הסיפורים שבפרק ב. המסר המשותף לשלושת הסיפורים בפרק א הוא ההתבטלות בפני כללי ההלכה (רוזנטל, *משנה ברכות*, עמ' 52-57). הראשון משלושת הסיפורים הראשונים, כמו גם בפרקנו, מתחיל ב"מעשה ברבן גמליאל". אותו רבן גמליאל החורג ממה שהוא מלמד בבית המדרש הוא אותו רבן גמליאל שמתבטל בפני הכלל המופיע בפרק א שהולכים אחרי רוב.